

International Journal of Original Educational Research

Research Article

ISSN: 3023-4778

Kabul Tarihi: 31.03.2024

**Öğretmenlerin Ve Velilerin Pandemi (Covid-19) Sürecinde Milli Eğitim Bakanlığının
Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri**

Ferit İltar

feritiltar@gmail.com

Milli Eğitim Bakanlığı

Mukaddes Kolcu Başkaya

mukaddeskolcu@hotmail.com

Milli Eğitim Bakanlığı

Seyhan Kılıç

seyhaankilic@gmail.com

Milli Eğitim Bakanlığı

Özet

Dünyayı etkisi altına alan Koronavirüs salgını (Covid-19) nedeniyle 2019-2020 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında nisan ayının ilk haftasındaki ara tatil uygulaması öne çekilmiş ve 16 Mart 2020 tarihinden itibaren eğitime ara verilmek zorunda kalınmıştır. Bir haftalık ara tatilin ardından Milli Eğitim Bakanlığı uzaktan eğitim kararı almış ve 23 Mart 2020 tarihinde uzaktan eğitime başlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Antalya Serik ilçesindeki bir devlet ilkokulunda görev yapan öğretmenler ve bu okula devam eden öğrencilerin velileri oluşturmuştur. Araştırmanın amacı, öğretmenlerin ve velilerin pandemi (covid-19) sürecinde Milli Eğitim Bakanlığının uzaktan eğitim uygulamalarına ilişkin görüşlerini toplamaktır. Araştırmanın veri toplama araçları, alt problemler temelinde geliştirilen yarı yapılandırılmış bir görüşme formu ile uzaktan bağlantı yoluyla uygulanan memnuniyet anketidir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; uzaktan eğitim sürecine aniden ve hazırlıksız yakalandığı, yaşanan süreçte uzaktan eğitimimizdeki aksaklıklar ve güçlü yönlerimizin ortaya çıktığı ve uzaktan eğitimin gelişimi için gerekli hamlelerin neler olduğunu ortaya çıkmıştır. Yaşanılan süreçte uzaktan eğitimin sürekli alt yapısının geliştiği ve yenilendiği görülmüştür. Özellikle

altyapı eksikliklerinin giderilmesi, öğretmenlerinin bilişim konusunda eğitimi ve dezavantajlı öğrenci ve ailelerinin eğitimde fırsat ve imkân eşitliği ilkesi gereği durumlarının düzeltilmesi ile bu uygulanan uzaktan eğitimin daha da başarılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen, Veli, Uzaktan Eğitim, Pandemi (Covid-19)

Abstract

Due to the coronavirus epidemic (Covid-19) affecting the world, it brought forward the interim holiday practice in the first week of April in the second half of the 2019-2020 academic year, and education had to be suspended as of March 16, 2020. After a one-week break, the Ministry of National Education decided to start education as distance education and on March 23, distance education started. The study group of the study consisted of teachers working in a public primary school in Antalya Serik district and parents of students attending this school. The data collection tool of the research is a semi-structured interview form developed on the basis of sub-problems and a satisfaction survey via remote connection. According to the results obtained from the research; In this study, where especially the infrastructure problems came to the fore, the teachers and parents were asked how distance education is made, the advantages it provides, the disadvantages, the problems experienced, the lessons to be learned and the suggestions for the future. Distance education has experienced problems especially due to lack of infrastructure, and situations against the principle of equality in education due to disadvantaged students not being online. Teachers suggested that it is necessary to be prepared for such situations, to strengthen the infrastructure, raise the awareness of teachers, students and parents in the field of informatics, and eliminate the problems of disadvantaged students.

Keywords: Ministry of National Education, teacher, distance education, online education, coronavirus.

Giriş

Eğitim bir haktır. Eğitim hakkı Anayasamız ile güvence altına alınmıştır. Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz (42. Madde). 1739 Sayılı kanunda Türk Milli Eğitiminin Temel İlkelerinde Genellik ve eşitlik ilkesinde; Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayrımı gözetmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz (Madde 4). Eğitimin eşitlik ilkesi bu hizmetin toplumun her katına eşit şekilde sunulması ve herkesin bu hizmetten eşit olarak yararlanması anlamına gelmekte ve eğilimin hür olması özelliğini içermektedir (Serter 2016:389). Herkes, eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel öğrenim aşamalarında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yükseköğrenim, yeteneğe göre herkese eşit olarak sağlanır (İnsan hakları Evrensel Beyannamesi Madde 26). 20 Kasım 1959'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda "Çocuk Hakları Bildirgesi" kabul edilmiştir. Bu bildirinin 7. İlke; Genel kültür ve yeteneklerini, bireysel karar verme gücü, ahlaki ve toplumsal sorumluluğu geliştirecek ve topluma yararlı bir üye olmasını sağlayacak eğitim hakkı verilmelidir. Bu eğitimde sorumluluk önce ailenin olmalıdır. Eğitimin ilk aşamaları parasız ve zorunlu olmalıdır, şeklindedir. Bu kanun ve bildirelerden anlaşılacağı üzere eğitim tüm çocukların hakkıdır. Bu eğitimi vermekle yükümlü olan devlet gerekli yatırımları yapmalı ve

tedbirleri almalıdır. Eğitim toplumların kendini yenileyerek gelişmesini sağlayan en önemli etkenlerden biridir.

Çin'in Wuhan şehrinde ortaya çıkarak tüm dünyayı etkisine alıp hızlı bir şekilde yayılan Koronavirüs (Covid-19) salgını nedeniyle sağlık, ekonomi ve sosyal hayatta kriz oluşmuş, eğitim alanı da tüm dünyada sekteye uğramıştır. Salgını kontrol altına alabilmek için birçok ülke okullarda ve üniversitelerde geçici süreyle eğitime ara vermek durumunda kalmıştır. Birçok ülkede tüm eğitim kurumlarının faaliyetleri durduruldu. UNESCO'nun 7 Nisan 2020'de açıkladığı verilere göre salgından etkilenen 188'den fazla ülkede okuldan uzak kalan öğrenci sayısı, dünyadaki toplam öğrenci sayısının yüzde 91'i kadardır.

Geçmişte savaşlar, doğal afetler gibi sebeplerden ülkeler eğitime ara vermek zorunda kalmıştır. Ancak böyle çok kısa süre içerisinde neredeyse dünyanın tamamını etkisi altına alan küresel bir durum çok fazla yaşanmamış olsa gerek. Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın (pandemi) olarak tanımlanan Koronavirüs tüm dünya için olağanüstü bir durum oluşturmuştur. Dolayısıyla tüm dünyayı evlere hapseden bu pandemi sürecinde yapılan eğitim, olağanüstü durumlarda yapılan eğitim kapsamına girmektedir. Çocukların eğitim hakkı her koşulda sağlanmak zorundadır. Eğitime ara verilmesi sonrasında ülkelerin eğitimi sürdürme adına yaptıkları olağanüstü durumlardaki bu gayretleri eğitimde yeni bir yenilik olarak tanımlayabiliriz.

Koronavirüs salgınının dünya genelinde hızlı bir şekilde yayılarak sağlık, ekonomi, sosyal hayat gibi birçok alanda kriz ortaya çıkarmıştır. Hastalığın yayılmasını önleme adına birçok önlem alınmıştır. Bunlardan biri de okulların tatil edilmesi olmuştur. Ülkeler salgın süresince eğitimin devam edebilmesi için yeni çözüm arayışına girmişlerdir. Birçok ülke sahip oldukları teknoloji ile uzaktan eğitime yönelmişlerdir.

Milli Eğitim Bakanlığı virüsün ülkemizde görülmesi ve bilim kurulu kararıyla okulları tatil ederek uzaktan eğitime başlamıştır. Bir haftalık hazırlığın ardından 2012 tarihinden itibaren faaliyette olan EBA Bilişim Ağı (EBA) ve TRT EBA TV üzerinden uzaktan eğitime başlanmıştır. Televizyonun erişilebilirliğinin kolay olması nedeniyle TRT EBA TV adlı ilköğretim, ortaokul ve lise olarak üç ayrı frekansta kanal kurulmuştur. Bunun yanında internet ile EBA üzerinden canlı ders ve etkinlik havuzları kurulmuştur. EBA'ya giriş ücretsiz bunun yanında sınırlı internet verilerek cazip hale getirilmeye çalışılmıştır. Böylece ülkemizde yaklaşık 18 milyon öğrenci ve 1 milyona yakın öğretmen ile uzaktan eğitim uygulamasını tecrübe etmeye başlamıştır. Ani gerçekleşen ve hazırlıksız yakalandığımız bu süreçte bakanlığın uzaktan eğitim faaliyetleri övgülerin yanında birçok da eleştiri ile karşı karşıya kalmıştır.

İnsanlık tarihi boyunca toplumsal kurallar değişken olmuştur ve dinamikliğini korumuştur. Birçok bilim adamının bilgi çağı tanımlarına göre, bu çağın etkileri çoktan başlamıştır. Bu çağın gereklerine uyum sağlamış toplumlar bilginin artarak yayıldığı, eğitimin ön plana çıktığı, etkileşimi yüksek toplumlardır (Gültan 2003:47). Bilginin en önemli kaynak olması eğitilmiş insanları sorumlu kılmaktadır. İnsanın bu sorumluluğu taşıyabilmesi için bilgiye ulaşabilmesi, ulaştığı bilgiyi anlayıp işleyebilmesi gerekmektedir (Drucker 1993:293,301). Bilginin anlamlandırılması ve işlenmesi aşamasında ülkeler tarafından bu alana yeterli

yatırımlar yapılmalıdır. Aksi takdirde toplumun bilgi toplumu olması zorlaşacaktır (Kocacık 2003:9). Bilgi toplumu olma yolu her öğrencini kendine özgü ilgi ve yeteneklerine hitap eden öğrenme stilini, eğitim sistemini ve uygulamaları eğitim kurumlarından sağlayabilmesidir. Bunun için de kurum ve kuruluşlarda bilginin değişim hızına ayak uydurabilen, eğitimin sürekliliğine inanan, kendini geliştiren eğitimli bireylere ihtiyaç vardır (Kuzgun 1997:28). Globalleşme dünyada kıtalar arası mesafeleri birbirine bağlayan bir ağ gibidir. Global dünyada her an hızına yetişilmesi zor değişiklikler yaşanmaktadır. Bilgi teknolojilerindeki değişimler; hızlı, kolay ve ucuz iletişim ağları bilginin katlanarak dağılmasını sağlamaktadır. Böyle bir dünyada öğretmenlerden beklentiler değişmektedir. Sanayi devrimi öncesinde bireyler bilgileri anne babalarından öğrenebiliyorken bugün bilgilerin planlı bir şekilde uzman aracılığı ile verilmesi gerekmektedir (Özkan 2005). Uzmanlar yani öğretmenler bilgi toplumunun gereklerini yerine getiren, 21. Yüzyıl ihtiyaçlarına cevap verebilen hayat boyu öğrenmeye açık rehber kişiler olmalıdır (Sonyel 2004:400). Öğretmenini sadece okuma yazma öğretme değil insanı hayat hazırlama sorumluluğu olduğu düşünüldüğünde çok önemli eğitim aşamalarından geçmesi gerektiği açıktır. Çağdaşlaşma yolunda topluma ışık olacak öğretmenler alan bilgisi, genel kültür ve öğretmenlik meslek bilgisi gibi yönlerden donatılmış bireylerdir (Yılman 2006:3-8,14-9). Bilgi teknolojilerindeki hızlı değişimler eğitimin şeklini değiştirmektedir. Gelişmeler sonucu bilginin internet yoluyla aktırıldığı yeni bir eğitim sistemi ortaya çıkmıştır (Giddens 2008:778).

Uzaktan eğitim; Belirli merkezlerden idare edilen, kişinin kendi başına öğrenmesini amaçlayan, eğitim içeriklerin öğrencilere özel olarak hazırlanmış araçlarla ve çeşitli ortamlar yoluyla sağlandığı bir öğretim yöntemidir (Banar ve Fırat 2015: 17).

Uzaktan eğitim yoluyla çok sayıda öğrenciye ulaşılabilir, eğitimden yararlandırılır. Örgün eğitimden yararlanamayan bireyler uzaktan eğitimle eğitimlerini tamamlarlar. Tamamen öğrenci merkezli olan bu sistem masrafları da az olması ile ekonomiktir. Yapısalcı öğrenme anlayışını benimseyerek öğrencinin sorumluluk sahibi olması, kendi kendini geliştirmesi ve sosyal bir kişilik edinmesi benimsenmektedir (Çıglık ve Bayrak 2015: 91).

Öğrenciyi merkeze almayı öngören uzaktan eğitim, öğrencinin kendi kendine öğrenmesini amaçlamaktadır. Ayrıca hayat boyu öğrenme insanların kişisel gelişimine katkı sağlayan bu modelin ekonomik olduğu da söylenebilir. Ancak eğitim öğretimde her şey planlandığı gibi gitmeyebilir ve bu durum amacımıza ulaşmayı güçleştirir. Başarının gerçekleşebilmesi için planlanan faaliyetlerin başarılı bir şekilde gerçekleşmesi sağlanmalıdır. Uzaktan eğitimde yüz yüze eğitimde gerçekleşen etkileşim, grup çalışmaları, sosyal yönden gelişme, sınıf içerisinde yapılan etkinlikler ve buradan alacağı sorumluluklardan mahrum kalmaktadır. Okula gitmeyen bireye kolayca ulaşan öğrenci sosyalleşme yönünden eksik kalacaktır (Çıglık ve Bayrak 2015: 91).

Uzaktan eğitimin gerçekleştirilen kurum tarafından başarılı olabilmesi için altyapı, yeterli teknik ve idari personel ve alanında uzman öğretim elemanlarına sahip olmalıdır. Uzaktan eğitimde, eğitim hizmetinden yararlanan öğrencilere hizmet esnasında yaşadıkları sıkıntılar için teknik hizmet verilmelidir. Ders dışı sosyal faaliyetler yeterli değil ve iletişim altyapısı kısıtlı olması, öğrencilerin zaman bulamamaları öğrenci kaynaklı problemler diyebiliriz. Ders veren

öğretmenlerin ise teknolojiye uyum sağlayamamaları, öğrenci merkezli eğitim için ders içeriği yapamamaları ve bu süreçte kullanılan iletişim araçlarını verimli şekilde kullanamamaları eksiklikler olarak söylenebilir (Torkul 2012: 44).

Uzaktan eğitim uygulamaları ile ilgili çalışmalar incelendiğinde farklı görüş ve algıların olduğu görülmektedir. Eş zamanlı olarak yürütülen uzaktan eğitim uygulamaları esnasında; yayının donması, kesilmesi, sesle ilgili teknik sıkıntılar sebebiyle derslerin verimli olmadığı ve uzaktan eğitimin süresinin uzaması da öğrencilerin derslerden yeterince faydalanamadıklarını ortaya koymaktadır (Gillies 2008; Karal, Çebi ve Turgut 2011; Doğan ve Tatık 2015). Buna rağmen başka çalışmalarda uzaktan eğitime katılan kişilerin olumlu tutum ve algılarının olduğuna da rastlanmaktadır (Antalyalı, 2004; Yıldız, 2011). Yine uzaktan eğitime yönelik tecrübe ve bilgi eksikliğinden ötürü oluşan önyargılar sebebiyle kişilerde kuşku oluştuğu (Ateş ve Altun 2008). Ayrıca uzaktan eğitim ile ilgili olarak gerekli iyileştirmelerin yapıldığında bu sürece ait düşüncelerin olumlu olarak gelişeceği çalışmalarda görülmektedir (Gillian ve Gillian 2004). Başka çalışmalarda da uzaktan eğitimi avantajlı olarak değerlendiren bireylerin algılarının ortaya çıktığı görülmektedir (Hannay & Newvine 2006; Tao ve Yeh 2008; Gürbüz 2014).

Bu araştırmada aniden ortaya çıkan Koronavirüs salgını (Covid-19 pandemisi) nedeniyle Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen uzaktan eğitim uygulamasında yaşananları öğretmenlerin ve velilerin algılarıyla ortaya koymaktır. Bu süreçte uzaktan eğitimle ilgili kamuoyunda birçok tartışmalar oldu. Bakanlık yapılacak çalışmaları okul müdürlükleri, basın ve sosyal medya aracılığıyla tanıtmaya çalıştı. Uygulamaya ilişkin eleştiriler oldu. Canlı yayında Milli Eğitim Bakanı Ziya SELÇUK'a "Öğretmenler evde yatıyor mu?" sorusu bile soruldu. Böyle bir süreçte öğretmenler neler yaşadı ve uzaktan eğitim nasıl yapıldı, süreçte ne gibi aksaklıklar yaşandı, olumlu ve olumsuz olarak neler yaşandı, memnuniyete dair ve daha verimli olması için öğretmenlerin ve velilerin önerileri nelerdir, sorularına cevap aranmaktadır. Öğretmen ve velilerin algıları ile uzaktan eğitim çalışmaları ve geliştirilmesine yönelik öneriler sunmak amaçlamıştır.

Uzaktan eğitime yönelik yapılan çalışmalarda detaylı olarak uzaktan eğitim ve bu süreçte yaşananlarla ilgili bir çalışma yapılmamıştır. Arz talep üzerine kurulmuş uzaktan eğitim çalışmalarının yanında olağanüstü depresyon, sel, salgın hastalık gibi durumlara hazırlıklı olmamız adına alanda görevli öğretmen ve uzaktan eğitime tabi olacak öğrencilerin velilerinin görüşleri ile durumumuz, yaşanan aksaklıklar ve çözüm önerileri ile uzak eğitim uygulamalarının daha başarılı olmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Alt Problemler

Bu araştırmada öğretmenlerin ve velilerin, pandemi (Covid-19) süresince Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen uzaktan eğitime yönelik; uygulanma tarzına, olumlu yönlerine ve olumsuz yönlerine ilişkin görüşleri alt problemler olarak belirlenmiştir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma desenlerinden bütüncül tek durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı araştırmacı tarafından alt problemler temelinde geliştirilecek yarı yapılandırılmış bir görüşme formudur. Görüşmeler, korunma önlemleri alınarak yüz yüze yapılmış ve katılımcıların yazılı izinleriyle ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Öğretmen ve velilere ayrıca uzaktan eğitim sürecinde kullandıkları EBA, Zoom gibi uzaktan bağlantı araçları ile ilgili memnuniyet anketi de yapılmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra görüşme döküm formuna uygun olarak verilerin dökümünü yapmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın evrenini 2020 – 2021 eğitim öğretim yılında resmi okullarda çalışan öğretmenler ve bu okula devam eden öğrenci velileri oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubuna resmi bir okulda görev yapan ilkökul öğretmenleri ve velileri alınmıştır. Çalışma grubunda her düzeyinden 7 öğretmen 7 veli olmak üzere toplam 14 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcı öğretmenler ve veliler gönüllülük esasına göre belirlendi.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniğini kullanmak üzere araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış formlar üzerinde yüz yüze görüşme ile ses kaydı olarak veriler toplandı. Taslak olarak hazırlanan görüşme formu resmi bir ilkökulda bulunan 7 ilkökul öğretmeni ve bu ilkökulda çocuğu olan 7 veli üzerinde denendi, gerekli duyulan düzeltmeler yapıldı. Görüşmeler katılımcıların yazılı izinleri ile ses kaydı olarak alındı ve bilgisayar ortamına aktarıldı. Görüşmeler pandemi kurallarına uyularak yaklaşık 15 ile 25 dakika arası sürdü. Ayrıca öğretmen ve velilere uzaktan eğitim sürecinde kullandıkları EBA, Zoom gibi uzaktan bağlantı araçları ile ilgili Google anket aracılığıyla memnuniyet anketi de yapılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama esnasında katılımcılara, altı ayrı açık uçlu soru sorulmuştur. Her görüşme 10-25 dakika sürmüştür. Sorular “Öğretmen ve veli Görüşme Formu” (Ek.1), katılımcılara okunmuş ve gerektiğinde hatırlamaları sağlandıktan sonra yazılı izinleri ile ses kaydına alınarak cevapları alınmıştır. Böylece katılımcıların daha bilinçli yanıt vermelerine yardımcı olunmuştur. Verilerin analizi aşamasında nitel veri analizi tekniklerinden “betimsel ve içerik analizi” kullanılmıştır. Bu sayede verileri ifade etmek ve verilerin içinde doğrudan hissedilmeyen gerçeklerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır (Bilgin 2006:18). Araştırmada her soru bir tema olarak kabul edilmiş ve bu temaya ilişkin verilen her yanıt, bir kod verilerek kodlanmıştır. Katılımcıların bazı cümleleri doğrudan yansıtılmış, devrik olan cümlelerde yazım kurallarına uygun olarak aktarılmıştır. Ö öğretmenler için, V ise veliler için kullanılmıştır.

BULGULAR

Çizelge 1: Öğretmenlerin ve velilerin, pandemi (Covid-19) süresince Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen uzaktan eğitimin uygulanma tarzına ilişkin görüşleriniz nedir?

Sıra	Görüşler (Kodlar)	Katılımcı Öğretmen ve Veliler	f
1	Evimizde eğitim vermeye çalıştık.	Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö7,V3,V5	7
2	Eğitim evde TRT EBA ve EBA internetle yapıldı.	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,V1,V3,V4,V5,V6	12
3	Whatsapp gruplarından iletişim devam etti.	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,V4,V5,V6	10
4	EBA'ya girişlerde ilk zamanlar sorun yaşandı.	Ö2,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,V3,V4,V5	8
5	TRT EBA da sorun yaşanmadı.	Ö3,Ö4,Ö7,V5	4
6	EBA ve Zoom üzerinden yapılan canlı derslerle kontrol sağlandı.	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö6,Ö7,V5,V7	8
7	EBA ve Zoom'a ders atamada zorluk yaşamadık.	Ö1,V6	2
8	Alt yapı eksiklikleri giderilince canlı derse katılım arttı.	Ö4,Ö5,V4	3
9	Pandemi süreci beklenmeyen bir durumdu.	Ö6,V1	2
10	EBA ve Zoom gibi uzaktan bağlantı araçları ile sınıf ortamı eve taşındı.	Ö7	1
11	Okulların tatil edilmesiyle boşluğa düştük.	V1	1
12	Eğitimin dijital yaşantıya entegre edilmesi uygulamaların geçerliliğini arttırdı.	V1	1
13	Süreç iyi yönetildi ve ihtiyaçlar karşılandı.	V1	1
14	Ders saatleri azaltılmalı.	V2	1
15	Çocuklar ekrana çok bağlı kalmamalı.	V2	1
16	Çocukların dinlenmesi ve kendine vakit ayırması için zaman kalmıyor.	V2	1
17	Bazı bölgelerde internet altyapı sıkıntısı yaşandı.	V3	1

Çizelge 1'de: Öğretmenlerin ve velilerin, pandemi (Covid-19) süresince Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen uzaktan eğitimin; Uygulanma tarzına ilişkin görüşlerine ilişkin alguları incelendiğinde, 17 farklı görüş bildirdikleri görülmektedir. Katılımcı öğretmen ve velilerin, uzaktan eğitim sürecinin uygulanma tarzına ilişkin görüşleri;

Ö1: “Biz okul önceciler için-2019-2020 eğitim-öğretim yılında-uzaktan eğitim, mart ayından hazirana kadar WhatsApp vb. gruplardan devam etti. Çocukların gelişim alanları doğrultusunda çalışmalar gönderildi. Velilerimiz uygun zamanlarda öğrencilerimize çalışmalarını yaptırıp, yine WhatsApp vb. iletişim araçlarıyla çalışmalarını bizlere gönderdi, çalışma takibi böylece aktif bir şekilde yapıldı. Velilerim %100 katılım sağladı, burada önemli

olan velinin de çalışma koşullarına (esnek saat uygulaması) uygun bir çalışma planı olmasının da etkisi oldu. EBA'daki eğitici filmler, kavram çalışmaları, etkinlik örneklerinden de faydalandık. Öğrencilerin TRT Çocuk Anaokulum Uygulamasından da faydalanmaları sağlandı. 2020-2021 eğitim-öğretim yılı başında canlı ders uygulamasını biz okul önceciler de yaptık. Daha önceden hem velilerimizin hem bizim EBA uygulaması ve uygulamayı kullanma konusunda ön bilgimiz olmasından dolayı, ders atama ve canlı dersi başlatma konusunda herhangi bir zorluk yaşamadık. EBA ve Zoom uygulamasıyla canlı ders olarak, bir etkinlik saati ders yaptık ve tüm öğrencilerin katılımını sağladık, veliler de uygulamayı başarıyla kullandı.”

Ö2: “Bu süreç içerisinde eğitime evde devam etmeye çalıştık. Öğrencilerimiz EBA üzerinden derslere katıldılar. Whatsapp grupları üzerinde öğrencilerimizle haberleşmeye çalıştık. Ödevlerimizi bu şekilde öğrencilerimize ulaştırdık. Yaşadığımız zorluklara rağmen öğrenciler derslere katıldı. Televizyon üzerinde canlı ders izlenimleri ve daha sonra canlı dersler Zoom üzerinde yapıldı.”

Ö4: “Bu süreçte evimizden eğitim vermeye çalıştık. TRT EBA TV, EBA, Zoom üzerinden öğrencilerimle ders işledim. Bunlara ek olarak ödevlendirme çalışmalarını ise EBA üzerinden verip whatsapp grubundan kontrol etmeye çalıştım. Velilerimizle bu kanaldan haberleştik. Öğrencilerim ilk zamanlarda EBA’ girişte sıkıntılar yaşadılar. TRT EBA’da ise evinde herkesin televizyon olduğu için sıkıntı yaşamadı. Öğrencilerimi aynı zamanda EBA TV izlemeleri tavsiye ettim. Daha sonra EBA canlı dersler EBA ve Zoom gibi uzaktan bağlantı araçlarının da alt yapısı güçlendirilince canlı derslere katılan öğrenci sayısında artış oldu. Bunun sonucunda otokontrol daha iyi sağlandı.”

Ö5: “Evimizde eğitim vermeye başladığımız bu süreçte öğrencilerimiz EBA ve EBA TV üzerinden canlı derslere katılmaya başladılar. Aynı zamanda öğrencilerimizin ödevlendirmesini EBA ve Whatsapp üzerinden gerçekleştirdik. İlk zamanlarda EBA bağlantılarında sıkıntılar yaşanmasına rağmen daha sonra canlı derslerimizi rahatlıkla gerçekleştirdik.”

Ö7: “Bizler bu süreçte evimizden eğitim vermeye çalıştık. TRT, EBA TV ve EBA üzerinden öğrenciler derslere katıldılar. Bunun yanında WhatsApp gruplarından öğrencilerimizle haberleştik. Ödev gönderimi yaptık. Öğrencilerim ilk zamanlarda EBA’ girişte zorluk yaşadılar. Ama TRT EBA’da sıkıntı olmadı. Öğrenciler televizyondan dersleri izlediler. Daha sonra EBA canlı dersler ve Zoom gibi uzaktan bağlantı araçları ile canlı dersler yapılıncaya kadar kontrol daha iyi sağlandı.”

V2: “Ders saatleri azaltılmalı, çocuklar bu kadar ekrana bağlı kalmamalı diye düşünüyorum. Çocuklarımızın akşam saatlerine kadar derse katılıp ondan sonra sorumluluklarını yerine getirmesi, dinlenmesi kendine vakit ayırması imkânsız hale geliyor.”

V3: “Yaşadığımız sürecin bir gerçekliği ve zorunluluğu olan uzaktan eğitimi evimizde elimizde bulunan ekipman ile yapmaya çalıştık. Süreç, yaşanan EBA sistemine bağlantı sorunu ve bölgemizdeki internet altyapı sıkıntısı dışında gayet güzel. TRT EBA TV uygulaması çocuklar için takviye ders niteliğinde olduğu için çocuklara katkı sağladı.”

V5: “Bizler bu süreçte evimizden eğitim almaya çalıştık. TRT, EBA TV ve EBA üzerinden çocuğum derslere katıldı. Bunun yanında WhatsApp gruplarından öğretmenimizle haberleştik. Ödev gönderimi yaptık. Öğrenci olarak ilk zamanlarda EBA’ girişte zorluk yaşadılar. Ama TRT EBA’da sıkıntı olmadı. Çocuğum televizyondan dersleri izledi. Daha sonra EBA canlı dersler ve Zoom gibi uzaktan bağlantı araçları ile canlı dersler yapılıncaya kadar kontrol daha iyi sağlandı.”

V7: “Milli Eğitim Bakanlığı tarafından pandemi sürecinde gerçekleştirilen eğitimlerde EBA, EBA TV vb. Dijital ortamlar kullanılmasını tarz olarak mantıklı hatta gerekli görüyorum.”

Çizelge 2: Öğretmenlerin ve velilerin, pandemi (Covid-19) süresince Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin görüşleriniz nedir?

Sıra	Görüşler(Kodlar)	Katılımcı Öğretmen ve Veliler	f
1	Aileler çocuklarıyla daha çok vakit geçirdi.	Ö1,Ö2,Ö3,Ö4,Ö5,Ö7,V1,V3,V4,V5,V6	11
2	Sınıfta yapılan birçok etkinliğe evde devam ettiler.	Ö1,Ö4,Ö6,V5	4
3	Eğitime farkındalık arttı.	Ö1,Ö5,Ö6,Ö7,V1,V5	6
4	Eğitim öğretim kesintisiz devam etti.	Ö1,Ö2,Ö6,Ö7,V1,V2,V3,V4,V5	9
5	Çocukların farkındalık ve sorumluluk bilinci gelişti.	Ö3,V1	2
6	Öğretmen ve çocuklar çabuk adapte oldular.	Ö3,Ö5,V7	3
7	Aile kavramı daha çok ön plana çıktı.	Ö4,Ö5,V1,V3,V5	5
8	Çocuklar evde oldukları için virüsten korundu.	Ö6,V6	2
9	Teknoloji olumlu yönde kullanıldı.	Ö6,V4,V7	3
10	Okul masrafı olmadığı için bütçe açısından iyi oldu.	V6	1

Çizelge 2’de: Öğretmenlerin ve velilerin, pandemi (Covid-19) süresince Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen uzaktan eğitimin; Olumlu yönlerine ilişkin algıları incelendiğinde 10 farklı görüş bildirdikleri görülmektedir. Katılımcı öğretmen ve velilerin, uzaktan eğitimin olumlu yönlerine ilişkin görüşleri;

Ö1: “Bizde eğitim-öğretim genelde WhatsApp vb. iletişim araçlarıyla devam ettiği için, aileler eskisinde daha çok çocuklarıyla vakit geçirdiler, ilgilendiler. Sınıfta yapılan birçok etkinlik, deney, gözlem, hikâye anlatma, okuma-yazma çalışması vb. çalışmayı, bizim yönlendirmemiz ile velilerimiz kendileri yaptırıyorlar, böylece okulda yapılan çalışmaların, uygulamaların nasıl yapıldığı konusunda daha bilinçlendiler. Verilen eğitimle ilgili velilerimizin farkındalıkları arttı. Öğrencilerimizin eğitim-öğretimi kesintisiz devam etti.”

Ö2: “Öğrencilerimiz velilerle birlikte televizyonda dersleri izlediler. Öğrenciler velileriyle daha çok vakit geçirdiler. Yararlı olduğunu düşünüyorum. Veliler öğrencilerle daha çok ilgilendi. Tatil süresinde yapılan eğitimler, bildirimlerin öğrencilere çok yararlı olduğunu düşünüyorum.”

Ö4: “Bu tatil sürecinde öğrenciler aileleriyle vakit geçirdiler. Evde veliler öğrencilerimle televizyondan dersleri takip ettiler. Aile kavramı bu süreçte daha fazla ön plana çıktığını düşünüyorum. Aileler için okul eve gelince gereksiz televizyon izlemenin önüne geçildiği kanaatindeyim.”

Ö7: “Bu tatil sürecinde öğrenciler aileleriyle vakit geçirdiler. Birçok veli çocuğu ile öncekinden daha çok ilgilendi. Veliler öğrenci ile televizyondan dersleri izledi. Veli

farkındalığını geliştirdiğini düşünüyorum. Bunun yanında tatil süresince yapılan eğitimler bilgilendirmeler ile öğrencinin okulda, eğitimden soğumaması için çok faydalı olmuştur. Yani okuldan eğitimden kopmadılar diyebiliriz.”

V1: “Aile bağlarının ciddi anlamda kuvvetlendirdiğini düşünmekteyim. Çocuklarımızla derslerle ilgili biz velilerin daha çok ilgilenmesine imkân sağlamıştır. Çocukların kendi kendine öğrenme becerilerinin gelişmesine yol açmıştır. Çocuklarımız pandemi sürecinde Eğitim – Öğretimden geri kalmamıştır.”

V4: “Bu tatil sürecinde çocuklar bizlerle daha çok vakit geçirdiler. Birçok anne, baba çocuklarıyla daha çok ilgilendi. Bizlerde uzaktan eğitim sayesinde teknolojiyi ve telefonu hem daha iyi kullanmayı öğrenmek zorunda kaldık. Aslında teknolojiyi faydalı kullanmaya başladık. Tüm olumsuzluklara rağmen çocukların okuldan ve eğitimden soğumaması sağlanmaya çalışıldı. Teknolojiyi ilk defa belki de eğitim için kullanmaya başladık.”

V6: “Bu sürede çocuk sürekli evde olduğu için hastalık kapma ihtimali azaldı. Beraber zaman geçirdik. Okul masrafı olmadığı için bütçe açısından iyi oldu.”

Çizelge 3: Öğretmenlerin ve velilerin, pandemi (Covid-19) süresince Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin görüşleriniz nedir?

Sıra	Görüşler(Kodlar)	Katılımcı Öğretmen ve Veliler	f
1	Dikkat sürelerinde sıkıntı oldu.	Ö1,Ö3,Ö4	3
2	Motive konusunda sıkıntılar oldu.	Ö2,Ö3,Ö4,V1,V3,V4	6
3	Fiziksel pekiştirici olmadı.	Ö2,Ö4,Ö5,V1,V7	5
4	Aşırı internete ve teknolojiye aşırı bağlı kaldılar.	Ö2,Ö4,Ö5,Ö6,Ö7,V1,V2,V4,V5	9
5	Derse katılımda zorlanıyorlar.	Ö3,Ö6,V3,V4,V6,V7	6
6	Dezavantajlı, bireysel farklılığı olan öğrenciler gözetilemiyor.	Ö3,V1	2
7	Öğretmenin sınıfa hâkimiyeti ve ders denetimi zor oluyor.	Ö3,Ö5,Ö6,Ö7,V3	5
8	Sosyalleşme konusunda sıkıntı oluyor.	Ö3,Ö7,V2,V2	4
9	İletişimde sıkıntılar oluyor.	Ö5	1
10	Teknolojik alet ve alt yapı sorunları var.	Ö6,V1,V3,V4,V6,V7	6
11	Günlük aktivite saatleri olumsuz etkilendi.	Ö6,V7	2
12	Uyku düzenleri bozuldu.	V1,	1

Çizelge 3’de: Öğretmenlerin ve velilerin, pandemi (Covid-19) süresince Milli Eğitim Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen uzaktan eğitimin; Olumsuz yönlerine ilişkin algıları incelendiğinde

12 farklı görüş bildirdikleri görülmektedir. Katılımcı öğretmen ve velilerin, uzaktan eğitimin olumsuz yönlerine ilişkin görüşleri;

Ö2: “Öğrencilerin motive edilmesini önemsiyorum. Gerek sınıf içerisinde gerek dışarıda motive olan öğrencilerin daha dikkatli davrandığını gözlemliyoruz. Olumlu yaklaşımların olumlu sonuçlar getireceğini düşünüyorum. Başını okşadığımız bir öğrencinin mutlu olduğunu başarmak için daha çok çaba harcayacağını düşünüyorum. Öğrencilerimizin daha çok kitap okumaları, doğa ile iç içe dolaşmaları hep eve bilgisayara, internete bağlı kalmamaları önemli. Yararlı başka uğraş edinmeleri, ailelerine yardım etmeleri, evdeki sorumluluklarını yerine getirebilmeleri önemli. Medyayı yanlış kullanmalarının önüne geçilmesi gerektiğini düşünüyorum.”

Ö3: “Derse odaklanma konusunda zorlanıyorlar. Ev ortamında ders dinlemeleri ve derse katılmaları zorlaşıyor. Söz hakkı verildiğinde bahaneler üretmeleri artıyor. Bu yüzden öğrenciler üzerinde olumsuz etkileri var diye düşünüyorum. Bire bir ilgilenilmesi gereken çocuklarla özel olarak ilgilenemiyoruz. Evin vermiş olduğu rahatlık başarılarını olumsuz etkiliyor. Çocuklar derse katılabiliyor, dinliyor ama sınıftaki kadar biz hâkim olamıyoruz. Sosyalleşme anlamında okul ortamına göre olumsuz etkileri var.”

Ö5: “İstenildiği gibi etkili iletişim gerçekleştirilemiyor. Karşılıklı anlaşmak zorlaşıyor. Öğrencilerin neyi ne kadar anladığını, kafasında oturabildiğini ölçmek zorlaşıyor. Aynı zamanda teknolojinin kimi zaman yanlış kullanılması çocuklarımızın önünde büyük bir engel haline gelebiliyor, evde olduğumuz bu zamanlarda onları bilgisayara bağımlı hale getirebiliyor.”

Ö6: “Herkesin evinde bilgisayar veya tablet olmadığından (internet bağlantısı olmadığından) derslere girişte zorluk yaşıyor. Hâlâ cep telefonundan derslere bağlanan öğrencilerim var. Teknolojik alet ve altyapı sıkıntısı çekmeye devam ediyoruz. Öğrencilerim yanımda olmadığı için öğrenci kontrolü zor oluyor. Yazdıklarını ve yaptıklarını denetleyemiyorum. Ders esnasında arkadan gelen seslerden rahatsız oluyorum. Kış geldiği için sobalı evlerde oturanlar sobasız odada derse katılıyor. Çocukta soğukta derse katılıyor. Bilgisayar başında ders yaptıklarından göz ağrıları ve sırt ağrılarında şikâyetçi oluyorlar. Benim gibi eşi öğretmen, okuyan iki çocuk varsa sabah 8.00den akşam 20.30 a kadar canlı ders devam ediyor. Beraber vakit geçirme süremiz azaldı, yemek saatlerimiz değişti.”

V2: “Çocuklarımız sürekli ekran karşısında kaldıkları için sosyal gelişimleri olumsuz yönde etkileniyor. Ders bittikten sonra tableten oyun oynamak istiyorlar. Oyuncaklarının yerini artık tablet aldı. Hayal güçleri teknolojik alete sıkıştı kaldı. Hastalıktan dolayı dışarı da çıkaramadığımız için ilerde iletişim kurmakta, arkadaş edinmekte zorlanmasından, kendisini eve kapatıp teknoloji bağımlısı olmasından çok korkuyorum.”

V4: “Hocam çocuklar öğretmene soru sormuyor, yaptığını gösteremiyor. En büyük sorun internet hem alt yapısı hem de kota. Devletimiz bu süreçte interneti ücretsiz yapabilir. Ayrıca 3 çocuk var iki telefon oda ayrı bir sıkıntı. Her ne kadar öğretmenler ve biz de tatil olmadığını çocuklara söylesek te onlar psikolojik olarak tatil moduna giriyorlar. Onları eğitime ve derslere motive etmek çok zor. Birde sürekli telefon başında ders yapmaları, çocukların gözleri bozulacak.”

V5: “Biz çocukları sosyal medyadan, teknoloji bağımlılığında kurtarmaya çalıştığımız bu çağda derslerin de buradan verilmesi zorunlu verilmesi ayrıca engel olarak düşünüyorum. Yani Uzaktan Eğitimin teknoloji bağımlılığını tetikleyeceğini düşünüyorum.”

V6: “Öğretmenin yaptığı canlı derslere katılması için internet gerekli ve cep telefonu gerekli. Çocuğun kendisine ait bir cep telefonu yok. Benim telefonumu kullandı. Bende esnaf olduğum için telefona benimde ihtiyacım var, bu yüzden sürekli sıkıntı yaşadık.”

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmada Koronavirüs salgını nedeniyle uygulanan Uzaktan Eğitimin en önemli avantajı; eğitimin devamının öğretmen öğrenci ve velilerde psikolojik bir rahatlama sağlayarak, öğrencilerin eğitimden soğumayarak motivasyonunu koruduğu olmuştur. Uzaktan Eğitimin öğrenci ve öğretmen için rahat bir ortamda, zaman ve mekân kısıtlaması olmadan gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu süreçte ebeveynlerin ve öğrencilerin sorumluluk alarak işbirliği içinde çalıştığı, kendi kendine öğrenme yetisinin geliştiği görülmüştür.

Bu süreçte yaşanan uzaktan eğitimin dezavantajı olarak; bireysel farklılıkların gözetilememesi bu bağlamda özel eğitime ihtiyacı olan dezavantajlı öğrencilerin, sınıf içerisinde özel ilgi gerektiren öğrencilerin, yabancı uyruklu öğrencilerin süreçten tamamen yararlanamadığı anlaşılmıştır. Ailenin sosyo-ekonomik sebeplerle uzaktan eğitime ulaşması için gerekli teknolojik aletlere ve internet erişimine sahip olmaması öne çıkmıştır. Bu sebeplerden dolayı eğitimde fırsat ve imkân eşitliği ilkesinin gerçekleşmediği anlaşılmıştır. Ders takibi, kontrol, geri bildirim ve ödüllendirmenin olmadığı bu süreçte yüz yüze eğitimde çok önemli olan karşılıklı duygu aktarımının da olmadığı tespit edilmiştir. Akranları ile yapılan etkinliklerle sosyalleşen öğrenciler, uzaktan eğitimde bu anlamda gelişmeleri için fırsatları bulamadıkları görülmüştür. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinin uzamasıyla motivasyonlarını koruyamadığı, motivasyonlarının düştüğü anlaşılmıştır.

Bu uzaktan eğitim sürecine yönelik öğretmenlerin ve velilerin önerileri incelendiğinde; EBA altyapısının güçlendirilmesi ve kullanımın daha basit olması gerektiği öne çıkmıştır. Uzaktan eğitim faaliyetlerini yürüten öğretmenlere bilişim araçlarını kullanma hizmet eğitimi verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı şekilde veli ve öğrencilere de bilişim araçlarını kullanma eğitimi verilmesi, bu süreçte yapılan uzaktan eğitim çalışmalarına son verilmemesi yüz yüze eğitimle birlikte devam edilmesi ve geliştirilmesi önerilmiştir. Fakat uzaktan eğitimler geleneksel eğitime karşı bir seçenek değil geleneksel eğitim süreçlerini tamamlayıcı bir eğitim teknolojisi olarak görülmelidir (Uşun 2006: 21). Ders çeşitliliğinin azaltılması, ders saatlerinin yoğunluğu, ekrana çok bağlı kalma ve sosyalleşme ile ilgili sıkıntılar hem öğretmenler hem de veliler tarafından dile getirilmiştir. Özellikle dezavantajlı öğrencilerin düşünülmesi, özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere yönelik etkinliklerin çoğaltılması, sosyo-ekonomik durumu iyi olmayan öğrencilere yönelik internet ve bilişim araçları temini notasında gerekli maddi desteklerin sağlanması gerektiği belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

Antalyalı, Ö. L. (2004). Uzaktan eğitim algısı ve yöneylem araştırması dersinin uzaktan eğitim ile verilebilirliği (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Ateş, A. ve Altun, E. (2008). Bilgisayar öğretmeni adaylarının uzaktan eğitime yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28(3), 125-145.

Banar, K. ve Fırat, M. (2015). Bütüncül bir bakıştan açık ve uzaktan eğitim: Türkiye özeli, Yeğittek Uzaktan Eğitim Özel Sayısı, 18-23. Ankara: MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.

Çıglık, H. ve Bayrak, M. (2015). Uzaktan öğrenme ve yapısalcı yaklaşım, *IJODE*, 1(1): 87-102.

Doğan, S. ve Tatık, R.Ş. (2015). Evaluation of distance education program in Marmara University according to the views of students. *Route Educational and Social Science Journal*, 2(1), 247-261.

Drucker, P. F. (1993). *Kapitalist Ötesi Toplum* (Çev. B. Çorakçı). İstanbul: İnkılap kitapevi.

Giddens, A. (2008). *Sosyoloji* (Çev. H. Özel vd.). İstanbul: Kırmızı yayınları

Gillian, F., & Gillian, P. (2004). Mind the gap: Students' expectations and perceptions of induction to distance learning in higher education. *British Educational Research Association (BERA) Annual Conference, UMIST, Manchester, UK.*

Gillies, D. (2008). Student perspectives on video-conferencing in teacher education at a distance. *Distance Education*, 29(1), 107-118.

Gültan, S. (2003). *Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Topluluğu ve Türkiye*, Ankara: Avrupa toplulukları araştırma ve uygulama merkezi.

Gürbüz, F. (2014). Students' views on distance learning in Turkey: An example of Anadolu University open education faculty, *Turkish Online Journal of Distance Education TOJDE*, 15(2), 239-250.

Hannay, M., & Newvine, T. (2006). Perceptions of distance learning: A comparison of online and traditional learning. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 2(1), 1-11.

Karal, H., Çebi, A. ve Turgut, Y. E. (2011). Perceptions of students who take synchronous courses through video conferencing about distance education. *The Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 10(4), 276-293.

Kocacık, F. (2003). *Bilgi Toplumu ve Türkiye*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27(1). <http://www.cumhuriyet.edu.tr/edergi/makale/78.pdf> (05.Eylül.2009).

MEB. (1973). 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu. Resmi Gazete 14/06/1973. 14574. 25.10.2018 tarihinde <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden alındı. 1739 Sayılı Kanun

Serter, Nur. (2016). (Bir Devlet Görevi Olarak Eğitim) (<https://silo.tips/download/br-devlet-grev-olarak-etm>)

Özkan, R. (2005). Birey ve Toplum Gelişiminde Öğretmenlik Mesleğinin Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, (166). <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/166/index3-ozkan.htm> (29.Aralık. 2009).

Sonyel, B. (2004). The Relationship Between Teacher Education, Professionalism and Lifelong Learning. Fifth International Conference on Information Technology Based Higher Education and Training. <http://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=1358204&isnumber=29802> (24.Aralık.2008).

Tao, Y. H., & Yeh, C. C. R. (2008). Typology of teacher perception toward distance education issues-A study of college information department teachers in Taiwan. *Computers & Education*, 50(1), 23-36.

Torkul, O. (2012). Uzaktan eğitim ve Türkiye'de yaygınlaşması önündeki engeller, *Eğitime Bakış, Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*. 8 (23): 42-44.

Uşun, S. (2006). *Uzaktan Eğitim*, İstanbul: Nobel yayın dağıtım.